

Kazimierz Twardowski o muzyce

Władysław Stróżewski

Ta niewielka, smakowicie wydana książka może się okazać nader ciekawą niespodzianką dla czytelników interesujących się filozofią polską XX wieku. Nie wszyscy przecież wiedzą, że jeden z najwybitniejszych jej przedstawicieli, twórca tzw. szkoły lwowsko-warszawskiej – Kazimierz Twardowski obok rozlicznych talentów, jakie posiadał, zdradzał także niemałe zdolności i zainteresowania muzyczne. Bodaj wszystkie teksty na ten temat, zarówno wypowiedzi samego Twardowskiego, jak i świadectwa jego przyjaciół, zebrał i opracował w prezentowanym tomiku Jacek Juliusz Jadacki, znakomity filozof, duchowo blisko związany z progra-

mem Mistrza, a w dodatku pianista, absolwent Akademii Muzycznej im. Fryderyka Chopina w Warszawie.

Oto dowiadujemy się, że Kazimierz Twardowski sprawnie grał na fortepianie (w młodości także na organach), dawał nawet publiczne i – częściej – prywatne koncerty, czy to występując jako solista, czy akompaniując innym artystom, także tym, którzy wykonywali jego własne utwory. Jako kompozytor napisał utwór symfoniczny *Gra Jankiela* i szereg pieśni, m.in. do słów Nietzschego (do słynnego wiersza *O Mensch! Gib Acht! z Tako rzecze Zaratustra*), Verlaïne'a, Rydla, Stanisława Korab-Brzozowskiego, Leopolda Staffa.

Interesował się także Twardowski muzyką od strony teoretycznej. Poświęcił jej nieco uwagi w odczycie *O estetyce eksperymentalnej*, więcej na jej temat znajdujemy w innych pismach, zwłaszcza z zakresu psychologii. W swych poglądach na muzykę skłaniał się ku psychologizmowi, był jednak obiektywistą w rozumieniu piękna: „[Zachodzi] analogia między prawdziwym (słusznym) sądem a słusznym pożądaniem, upodobaniem. [Stąd –] »obiektywność« dobra i piękna”. W publicznie wygłoszonym wykładzie *Dlaczego lubimy muzykę?* przekonywał, że cenimy w niej urodę samego dźwięku, logikę konstrukcji,

a przede wszystkim jedność w różnorodności: „Tak więc to, co bezpośrednio styszemy, przedstawia się nam jako bogata, w ramy ujęta tkanina dźwięków, która się przed uchem naszym przesuwają. Ta ujednolicona różnorodność nam się podoba; umysł nasz lubi wszelkie kombinowania, ujmowanie związków i stosunków, zwłaszcza gdy zachodzą między czynnikami, które już same dla siebie są miłe”.

Napisał wreszcie Twardowski Kazimierz szereg haseł o muzyce do *Encyklopedii. Zbioru wiadomości z wszystkich gałęzi wiedzy* („Macierz Polska”, wyd. II, Lwów 1907). Są to hasła krótkie, syntetyczne, zawsze trafiające w istotę rzeczy. Ale znajdujemy w nich także niekiedy akcent osobisty. O pięknie pisze na przykład: „Pięknem nazywamy to, co powinno się wszystkim ludziom podobać, a co tylko dlatego nie podoba się zarówno wszystkim ludziom, że nie wszyscy są odpowiednio przygotowani do odczuwania piękna. (...) Nie udało się dotąd wykryć w sposób zupełnie zadowolający, na czym właściwie polega piękno, tj. jakie warunki musi posiadać jakaś rzecz, aby była piękną”. A w hasle poświęconym Mozartowi przypomina, że młodszy syn kompozytora był przez szereg lat nauczycielem muzyki i dyrygentem orkiestry w teatrze we Lwowie.

Znajdujemy ponadto w książce zapiski z dziennika Twardowskiego, poświęcone koncertom, których słuchał, a było ich nie mało, w tym również nadawane przez radio. Całość uzupełniają wspomnienia najbliższych krewnych Twardowskiego.

Wzbogacają książkę trafnie dobrane ilustracje, m.in. reprodukcje kart tytułowych i nut utworów Twardowskiego, fotografie wnętrza jego gabinetów, wzruszające zdjęcie Mistrza wśród uczniów z roku 1925. Okładkę zdobi reprodukcja fragmentu obrazu Ferdynanda Ruszczyca *Pustka*: jesienny krajobraz, jakby przywołujący wiersz Leopolda Staffa *Pada już zwiędły liść*, do którego Twardowski skomponował muzykę.

Profesorowi Jackowi Juliuszowi Jadackiemu winniśmy wielką wdzięczność za dotarcie do tych wszystkich materiałów i ich znakomite opracowanie, poprzedzone cenną rozprawką *Kazimierz Twardowski: estetyk, teoretyk i historyk muzyki – meloman, pianista kompozytor*. □

Kazimierz Twardowski FILOZOFIA I MUZYKA

/ wybrał i oprac. Jacek Juliusz Jadacki. – Warszawa : „Semper”, 2005. – 100 s. : il., nuty ; 21x22 cm + CD-ROM
1:78.071:929j(438)18/19(02.025.2)A/Z